

УДК 51.84 : 364.442

К. В. Дубич,

доктор наук з державного управління, професор кафедри соціальної політики
Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова

УЧАСТЬ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ В ПУБЛІЧНОМУ УПРАВЛІННІ СИСТЕМОЮ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ

K. V. Dubych,

Doctor of Science in Public Administration, Professor of Social Policy of the
National Pedagogical Dragomanov University

SOCIAL SERVICE DELIVERY BY NGOS AS AN EFFECTIVE PUBLIC ADMINISTRATION'S MECHANISM IN UKRAINE

У статті аргументовано важливість залучення державою громадських організацій до надання соціальних послуг в Україні. Виявлено, що, незважаючи на зростання кількості вітчизняних громадських організацій, стан їх функціонування в реаліях сьогодення є незадовільним. Виокремлено ключові недоліки, що виникають у ході виконання недержавними організаціями своїх функціональних повноважень і обов'язків, включаючи надання соціальних послуг.

The state in staffing of social services in Ukraine is unsatisfactory. The key current issues that arise in Ukraine in the course of the implementation of educational mechanism in public administration of social services have been determined and analyzed, as well as the main areas for improvement have been identified. The article argues the importance of NGOs involvement in social services delivery in Ukraine. It was revealed that despite the growth of the NGOs number, the state of its functioning in today's realities is unsatisfactory. The key disadvantages arisen during NGOs activities and social services delivery were determined.

Ключові слова: публічне управління; інструменти публічного управління; соціальні послуги; громадські організації; фінансування; повноваження; обов'язки.

Keywords: public administration, the instrument of public administration; Social services; public organizations; financing; powers, responsibilities.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Україна відповідно до ст. 1 Основного Закону [3] задекларувала себе соціальною державою, взявши, тим самим на себе зобов'язання щодо розбудови соціально-орієнтованої моделі держави. В свою чергу, це передбачає вжиття заходів щодо постійного підвищення рівня добробуту населення та приділення особливої уваги його вразливим категоріям. А в контексті проголошеного нею стратегічного курсу зовнішньої державної політики на інтеграцію до зони ЄС, Україна має поступово наближати рівень життя своїх громадян до європейських стандартів та привести у відповідність соціальну політику до норм і вимог Спільноти.

Важливою складовою соціальної політики та соціального захисту населення Євросоюзу є система соціальних послуг. Результати аналізу практики та досвіду, які набуто державами-членами ЄС у вказаній сфері, переконливо свідчать, що застосовувані ними механізми державного управління соціальними послугами є ефективними та раціональними. Рівні якості та ефективності соціальних послуг, що надають недержавні соціальні заклади (громадські, благодійницькі організації, волонтери, приватні особи та ін.) є високими. До того ж, такі послуги є більш раціональними, гнучкішими та доступнішими для різних вразливих груп населення.

У схваленій Кабінетом Міністрів України Стратегії реформування системи надання соціальних послуг [5] констатується, що сучасна система надання соціальних послуг в Україні є недостатньо ефективною. А ключовими чинниками, що зумовлює низький рівень ефективності функціонування вітчизняної системи надання соціальних послуг, є хаотичність, епізодичність, безсистемність органів державної влади у залученні громадських, благодійних та релігійних організацій до надання таких послуг.

З огляду на викладене вище актуалізується необхідність у більш ґрунтовному вивченні вітчизняної практики та зарубіжного досвіду надання соціальних послуг громадськими організаціями.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор. Написанню даної статті передувало вивчення наукових праць і публікацій, у яких через призму різних галузей науки ґрунтовно вивчалися різні аспекти сфери соціальних послуг, таких вітчизняних учених і дослідників, як С. Бандур, К. Батигіна, Н. Болотіна, Н. Борецька, К. Ващенко, Н. Власенко, О. Власюк, І. Гнибіденко, С. Горбунової-Рубан, А. Гриненко, А. Колот, І. Курило, О. Макарова, М. Мокляк, О. Новікова, О. Петрос, О. Пішуліна, О. Савченко, Ю. Саєнко, Б. Сташків, І. Ярошенко та ін.

Окремі аспекти становлення і розвитку недержавних організацій в сфері надання соціальних послуг, перспективи активізації їх діяльності розглядали в своїх публікаціях Ю. Горемікіна, В. Звонар, О. Кікоть, В. Новіков, Л. Паливода, Т. Семигіна, Л. Сідельнік. Варто відмітити доробок до наукових, методичних і практичних результатів щодо ролі «третього» сектору в наданні соціальних послуг, який зроблено Українським фондом соціальних інвестицій (УФСІ).

Осмісленню широкого спектру соціальних проблем, питань соціальної політики та надання соціальних послуг сприяли роботи вітчизняних науковців В. Гошовської, М. Кравченко, Е. Лібанової, О. Палій, В. Скуратівського, П. Ситнік, В. Трошинського, Н. Ярош та ін. Крайому розумінню понятійно-термінологічного апарату дослідження статті сприяли наукова державно-управлінська енциклопедична література, авторами якої є, зокрема, такі вітчизняні вчені та дослідники, як В. Бакуменко, Ю. Ковбасюк, А. Михненко, І. Студеняк, Б. Сташків, Ю. Сурмін, В. Трошинського та ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Впродовж останніх десяти років різні аспекти надання соціальних послуг в Україні є об'єктом підвищеної уваги та предметом проведення наукових досліджень багатьох учених, дослідників у різних галузях вітчизняної науки. Разом з тим, питання надання соціальних послуг громадськими організаціями, які розглядаються через призму механізму публічного управління в

Україні, залишаються недостатньо дослідженими. Викладене вище зумовило потребу в виокремленні даної теми в окремий напрям дослідження та його проведення в цій статті.

Метою та завданням статті є визначення участі громадських організацій в публічному управлінні системою соціальних послуг.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Ефективність вітчизняної системи надання соціальних послуг на сучасному етапі є, як вже зазначалося вище, критично низькою. Це зумовлено значною мірою досить повільною трансформацією системи соцзабез, успадкованої Україною з часів її перебування в складі колишнього СРСР, у докорінно нову, демократичну та ринкову модель соціальних послуг. Така модель базується на кращій практиці та позитивному досвіді, напрацьованих в Європі та інших розвинутих країнах Заходу.

Втім, незважаючи на те, що ще в 2003 р. було прийнято Закон України «Про соціальні послуги» [8], механізми державного управління такими послугами залишаються недостатньо розробленими та впровадженими. А відтак, багато положень вказаного закону [8] неможливо реалізувати на практиці. Іншими словами, сьогодні соціальні послуги в Україні підмінені, де-факто, різними «рудиментами» радянського соцзабез, зокрема пільгами, соціальними виплатами, матеріальною допомогою та ін.

Водночас, пропозиція обсягів соціальних послуг для осіб, що перебувають у складних життєвих обставинах і не можуть їх самостійно подолати в нашій державі, в декілька разів є меншою за їх пропозицію, а якість таких послуг - незадовільною. Так, у Стратегії реформування системи надання соціальних послуг [5] констатується, що у державі утворена розгалужена мережа установ та закладів комунальної власності : в Україні понад 3 тисячі установ і закладів комунальної власності надають соціальні послуги особам, які перебувають у складних життєвих обставинах та потребують сторонньої допомоги. Такі послуги отримують більш як 3 млн. осіб, а понад 1 млн. осіб залишаються не охопленими такими послугами. Варто відмітити, що в Україні кількість осіб, які в зв'язку зі складними обставинами (старістю, зубожінням, соціальним сирітством, обмеженими фізичними можливостями, неспроможністю адаптуватися до ринкових умов та ін.) не в змозі їх подолати самостійно та потребують з боку держави підтримки шляхом надання соціальних послуг, невпинно збільшується.

У умовах неспроможності державних, комунальних соціальних служб, закладів виконувати належним чином покладені на них обов'язки, а саме надавати такі послуги в достатніх обсягах і відповідній якості, постає питання залучення до цього процесу недержавних суб'єктів, що надають соціальні послуги, зокрема громадських, благодійних, релігійних організацій. Нестача бюджетних коштів, інших ресурсів через часті фінансово-економічні кризи, політичну нестабільність ще більше спонукають державу до партнерства та співробітництва між суспільними секторами, а саме державним (центральні, місцеві органи влади), неурядовим (громадським або «третім» сектором) та приватним (бізнес). Власне це передбачено ст. 7 закону [8], відповідно до якої для виконання цієї роботи можуть залучатися на договірних засадах інші підприємства, установи, організації, фізичні особи, зокрема волонтери.

Проте, в Стратегії [5] акцентується, що системної роботи із залучення громадських організацій до надання соціальних послуг та підтримки не проводиться в Україні. А відтак, розроблення та впровадження державно-управлінського інструменту співпраці з громадськими об'єднаннями, благодійними та релігійними організаціями, що надають соціальні послуги, зокрема шляхом планування та надання соціальних послуг, здійснення громадського контролю за їх якістю та ефективністю, віднесено до стратегічних напрямів реформування системи надання соціальних послуг в Україні [6].

Дійсно, державна підтримка організацій недержавного сектору, зокрема фінансова, що надають соціальні послуги в Україні, є де-факто вкрай незадовільною. Разом з тим, громадські організації спроможні використовувати виділені з державного та місцевих бюджетів кошти для надання соціальних послуг набагато раціональніше та навіть надавати такі послуги безкоштовно. Недержавні суб'єкти, що надають соціальні послуги в порівнянні з територіальними центрами, іншими державними соціальними закладами є більш динамічними, гнучкішими та швидшими в реагуванні на індивідуальні потреби певних осіб, особливі запити в певних соціальних послугах. Протягом останніх років, а особливо в реалії сьогодення, громадські організації в Україні помітно активізували свою участь у формуванні та розвитку вітчизняного ринку соціальних послуг, переконливо демонструючи високу спроможність надавати соціальні послуги якісно, ефективно та результативно. Громадські організації реалізують цілу низку інноваційних проектів, пов'язаних з наданням соціальних послуг, підвищенням рівня професіоналізму соціальних працівників, інших фахівців, що надають соціальні послуги. А відтак актуальним постає питання аналізу сучасного стану надання соціальних послуг громадськими організаціями в Україні.

Відправною точкою здійснення аналізу є визначення базових понять, а саме «механізми публічного управління» та «громадські організації». У даному дослідженні під *механізмами публічного управління* розуміються практичні заходи, засоби, важелі, стимули, за допомогою яких органи державної влади впливають на систему соціальних послуг з метою досягнення визначеної цілі - надання населенню якісних соціальних послуг.

Поняття «громадські організації» визначено вітчизняним законодавством - відповідно до ст. 1 Закону України «Про громадські об'єднання» [7] *громадські об'єднання* є добровільними об'єднання фізичних осіб та/або юридичних осіб приватного права для здійснення та захисту прав і свобод, задоволення суспільних, зокрема економічних, соціальних та інших інтересів. Як було визначено вище, в будь-якому в суспільстві окремі особи, соціальні групи під впливом цілої низки ендогенних та екзогенних факторів можуть потрапляти в складні життєві обставини (інвалідність, похилий вік, незадовільні стан здоров'я, соціальне становище, життєві звички та спосіб життя тощо), внаслідок чого вони не можуть їх самостійно подолати, нездатні самостійно піклуватися про себе. А відтак виникає, соціальна потреба в розв'язанні їхніх життєвих проблем шляхом надання таким особам, категоріям населення соціальних послуг.

Відповідно до ст. 1 Закону України «Про соціальні послуги» [8] *соціальні послуги* - це комплекс заходів з надання допомоги особам, окремим соціальним групам, які перебувають у складних життєвих обставинах і не можуть самостійно їх подолати, з метою розв'язання їхніх життєвих проблем.

У контексті викладеного вище можна виявити взаємозв'язок досліджуваних термінів, а саме :

надання соціальні послуги є важливою потребою, яку необхідно постійно задовольняти в суспільстві;

пріоритетним напрямом діяльності громадських об'єднань, порядком утворення та функціонування яких встановлено державою, є здійснення та захисту прав і свобод, задоволення в суспільстві соціальних інтересів, зокрема надання соціальних послуг.

За організаційно-правовою формою громадське об'єднання може утворюється як : *громадська організація*, засновниками та членами (учасниками) якої є фізичні особи; *громадська спілка*, засновниками якого є юридичні особи приватного права, а членами (учасниками) можуть бути юридичні особи приватного права та фізичні особи. Громадські об'єднання можуть здійснювати діяльність, як юридичні особи (непідприємницькі, прибуткові товариства), так і без статусу юридичної особи.

За станом наприкінці 2013 року в Україні було зареєстровано [2, с. 1-6]:

67155 центральних органів громадських організацій, з яких 409 з всеукраїнським статусом;

10482 благодійних організацій, з яких 86% становили благодійні фонди, 9% – благодійні установи та 5% – благодійні товариства;

599 громадських спілок, з яких 543 зі статусом юридичної особи.

Аналіз статистичних даних структури громадських об'єднань [7; 2, с. 5-6] за станом на 2013 рік, які зареєстровано та утворено в Україні шляхом повідомлення відповідно до Закону України «Про громадські об'єднання» [7], не дає змогу чітко ідентифікувати кількість і структуру вітчизняних громадських організацій, що надають соціальні послуги. Це пояснюється тим, що в Україні на державному та регіональному рівнях її державного управління не ведеться наразі офіційної статистики.

В 2013 р. в структурі громадських організацій за спрямуванням і видами діяльності найбільша питома вага припадала на оздоровчі та фізкультурно-спортивні організації (17,7%), громадські організації професійної спрямованості (10 %) та молодіжні організації (8,1 %) (Рис. 1).

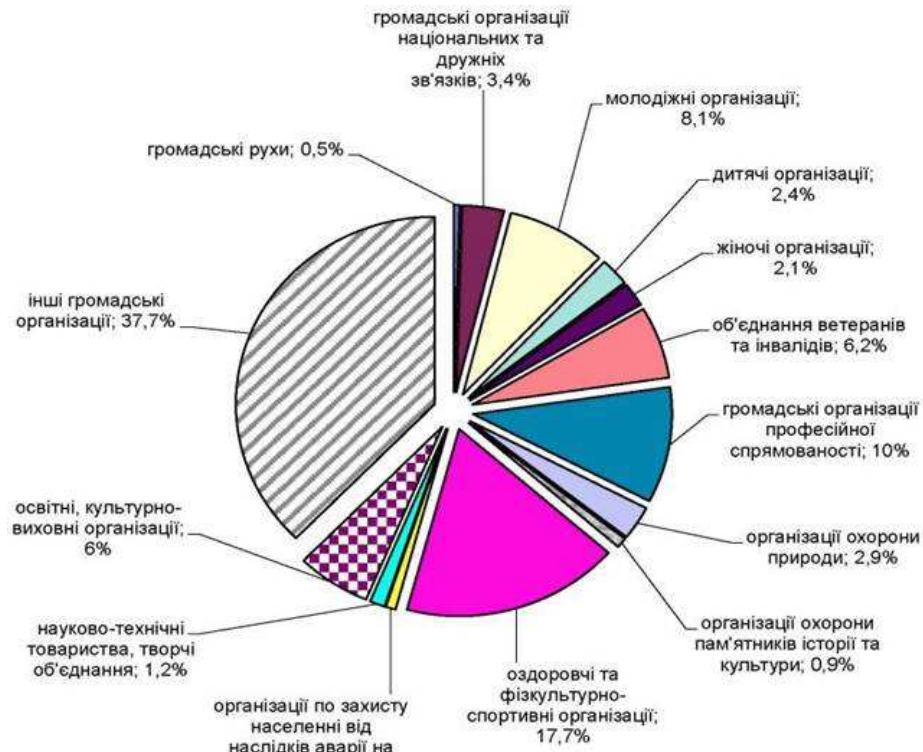

Рис. 1. Розподіл громадських організацій в Україні за видами діяльності у 2013 р., у % до загальної кількості [2, с. 1]

З поданої вище на Рис. 1 діаграми можна логічно зробити висновок, що громадські організації, що надають соціальні послуги згруповано в «інші громадські організації», загальна частка яких складає 37,7%.

Відповідно до офіційних статистичних даних, опублікованих Державною службою статистики України, в 2008-2013 рр. кількість усіх видів об'єднань громадян, зареєстрованих та утворених відповідно до чинного в Україні законодавства, зростає, як на загальнодержавному, регіональному, так і місцевому рівнях (див. *Таблиця 1*). А відтак, динаміка формування громадських, благодійних організацій та їх осередків є позитивною.

Таблиця 1.
Динамічні зміни кількості юридично зареєстрованих та утворено громадських організацій в Україні в 2008-2012 рр. [4, с. 7]

Об'єднання громадян, усього	2008	2009	2010	2011	2012
Громадські організації та їх осередки	54862	59321	63899	67696	71767
Благодійні організації	10988	11660	12267	12860	13475

Втім, слід зазначити, що статистичні дані щодо кількості громадських об'єднань Державної служби статистики України, Міністерства юстиції України, вітчизняних недержавних та міжнародних інститутів є помітно відмінними. Це можна пояснити принаймні двома причинами :

методики ведення статистичного обліку громадських об'єднань, які застосовано вказаними вище інститутами, є різними;

формалізмом і фіктивністю, що має місце в ході реєстрації та звітування окремих громадських організацій - за повідомленням Державного комітету статистики України органам державної статистики про результати своєї діяльності за 2013 р. прозвітувало тільки 41,7% від загальної кількості центральних органів громадських організацій із статусом юридичної особи, інші неможливо було ідентифікувати за реєстраційними адресами, відомості про їхнє розташування невідомі, а зареєстровані громадські об'єднання не всі є активно і постійно діючими, або ж навіть реально існуючими взагалі [2, с. 2].

У контексті викладеного вище з'являються підстави для сумніву стосовно точності статистичних даних щодо кількості та реального стану функціонування вітчизняних громадських організацій. Іншими словами, результати здійсненого вище аналізу не дають змогу точно та достовірно встановити тенденції розвитку громадських організацій, що надають соціальні послуги в Україні. А відтак, спробуємо визначити типові, офіційно задекларовані в статутах види діяльності громадських організацій і благодійних фондів в Україні, магістральними з яких є два напрями : захист прав окремих соціальних верств населення, лобювання та задоволення їх інтересів; благодійницька діяльність і надання допомоги членам цих організацій. Важливими напрямками діяльності громадських організацій в Україні є також надання консультаційно-просвітницьких послуг, інформування населення, проведення тренінгів, інша освітня діяльність, вирішення соціальних проблемних питань.

Незважаючи на позитивну динаміку статистичної кількості утворених громадських організацій в Україні (див. *Таблиця 1*), в ході виконання ними своїх функціональних повноважень і обов'язків існує ціла низка недоліків і проблем, найбільш гострими з яких є такі :

нормативно-правова нерегульованість державно-управлінського механізму фінансування громадських організацій, що надають соціальні послуги з державного та місцевого бюджетів за рахунок видаткових статей, передбачених на соціальний захист та соціальне забезпечення - чинне вітчизняне бюджетне законодавство передбачає надання соціальних послуг апоріорі через державні бюджетні установи, яке спрямовується здебільше на їх утримання, що є грубим порушення принципу рівноправності доступу недержавних суб'єктів, що надають соціальні послуги до отримання фінансування та серйозною проблемою, що унеможливає на практиці реалізацію норми ст. 14 Закону України «Про соціальні послуги» [8] та дискредитує недержавні суб'єкти, що надають соціальні послуги; обсяги фактично виділених соціальних видатків, як потенційного джерела фінансування недержавних суб'єктів, що надають соціальні послуг, є досить незначними та нерегулярними;

нівелювання та нехтування представниками органів державної влади, місцевого самоврядування співпраці та взаємодії з громадськими організаціями на паритетних, рівноправних засадах, закритість, небажання перших розглядати других як партнера у вирішенні питань надання соціальних послуг; незацікавленість державних суб'єктів, що надають послуги конкурувати за бюджетні кошти з громадськими організаціями, переважання внутрішньовідомчих інтересів, намагання зберегти «статус-кво» і протидія (пряма, прихована) з боку перших, нововведенням;

відсутність у недержавних організацій досвіду роботи щодо співпраці з державним сектором у виконанні завдань, пов'язаних з наданням соціальних послуг, низький рівень кваліфікації, відповідних практичних вмінь і навичок у соціальних працівників сфери таких послуг, серйозні недоліки в проведенні їх навчання та підвищення кваліфікації;

низькі рівні активності та довіри з боку громадськості до недержавних організацій, що надають соціальні послуги [1, с. 162].

В 2008 р. тільки 20% вітчизняних недержавних організацій, діяльність яких пов'язана з вирішенням соціальних питань, отримували бюджетне фінансування, яке становило приблизно 10% в їх загальному бюджеті. Ще 10% недержавних організацій отримали доходи від комерційної діяльності, наприклад соціального

підприємництва, що складало в середньому 4% в їх загальному бюджеті [9, с. 12].

У 2013 р. громадські організації для виконання своєї діяльності отримали з різних джерел 3,8 млрд. грн. (на 1,6% більше порівняно з 2012 р.), а структура вказаної суми коштів є такою: 45,4% - надходження від благодійності; 14,1% – доходи від господарської діяльності створених громадськими організаціями товариств і підприємств; 13,3% – членські внески; 7,1 % – кошти з державного бюджету; 3,1 % – кошти з місцевого бюджету. Структура використання коштів громадськими організаціями: 27,1% - оплата праці; 20,1% - витрати на благодійництво; 18,2% - оплата послуг та ін. [2, с. 3-4].

На підставі викладено вище можна стверджувати, що з 2008 р. до 2013 р. обсяги фінансування громадських організацій в Україні, діяльність яких пов'язана з вирішенням соціальних питань, з державного та місцевого бюджетів зменшилися приблизно вдвічі! Фактично громадські організації «виживають» за рахунок донорів, зовнішнього фінансування. Фінансова підтримка, яку отримують громадські організації з боку держави, є недостатньою. Про це можна з впевненістю стверджувати, порівнявши частки державного фінансування в доходах загального бюджету недержавних організацій в окремих зарубіжних країнах: Фінляндія - 57%; Чехія - 39%; Угорщина - 27%; Великобританія - 26%; Польща - 24%. У Німеччині повноваження щодо надання соціальних послуг держава майже повністю делегувала недержавним організаціям. А відтак, частка їх фінансування з боку держави складає 83%, а власні доходи таких організацій становить 10% від їх загального бюджету [4, с. 10; 9, с. 12].

У продовження розгляду питання фінансування вітчизняних недержавних організацій варто відмітити, що в умовах значного скорочення зовнішнього фінансування ймовірно джерелом підвищення їх доходів та фінансового забезпечення може бути надання права на здійснення ними комерційної діяльності. Здійснення такої діяльності громадськими організаціями безпосередньо не передбачено чинним в Україні законодавством, оскільки їх віднесено до невідприємницьких товариств. До того ж, відповідно до ліцензійних умов, визначених українським законодавством про ліцензування, ліцензію на здійснення певних видів господарської діяльності можуть отримувати суб'єкти господарської діяльності, а не безпосередньо громадські організації. Втім, ст. 1 Закону України «Про соціальні послуги» [8] визначено, що суб'єктами, що надають соціальні послуги можуть бути підприємства, установи, організації та заклади незалежно від форми власності та господарювання, тобто і громадські організації.

Викладені вище факти та аргументи свідчать не тільки про існування колізій та недоліків у вітчизняному законодавстві. Позбавлення недержавних організацій права здійснювати комерційну та господарську діяльність суперечить нормам права відповідного європейського законодавства, зокрема в частині правового статусу неурядових організацій. Так, у Рекомендації Комітету Міністрів Ради Європи (№. CM/Rec. (2007) 14) визначено, що держави-члени цієї організації повинні надати громадським об'єднанням право здійснювати вільно, безпосередньо та на законних підставах будь-яку законну економічну, господарську або комерційну діяльність [4, с. 45].

Результати проведеного вище дослідження надання соціальних послуг громадськими організаціями як публічно-управлінського інструменту в Україні дають підстави сформулювати такі **висновки**.

1. З'ясовано, що громадські організації за своєю природою спроможні ефективно, якісно та в раціональний спосіб надавати соціальні послуги, охоплювати широке коло їх отримувачів, гнучко реагувати на їх запити та задовольняти їхні потреби. Разом з тим, органи державної влади в Україні на сучасному етапі розвитку нівелюють важливість громадських, благодійних і релігійних організацій та недостатньо залучають їх до надання соціальних послуг.
2. Аналізом офіційних статистичних даних встановлено, що динаміка кількості зареєстрованих та утворених громадських організацій та їх осередків є позитивною в Україні. Втім, визначити точно кількість і динаміку розвитку вітчизняних громадських і благодійних організацій, діяльність яких пов'язана з наданням соціальних послуг виявилось неможливим, оскільки така статистика в Україні не ведеться. В структурі громадських організацій за спрямуванням і видами діяльності такі організації віднесено до групи «інші громадські організації». Крім цього, існують об'єктивні підстави поставити під сумнів достовірність статистичних даних та їх екстраполяцію на реальний стан функціонування вітчизняних громадських організацій.
3. Визначено, що в ході виконання недержавними організаціями своїх функціональних повноважень і обов'язків, включаючи надання соціальних послуг, існує ціла низка недоліків, найбільш гострими з яких є: нормативно-правова неврегульованість механізму фінансування та дискримінація громадських організацій у доступі до отримання бюджетних соціальних видатків; закритість представників органів державної влади, недооцінка та нехтування ними співпраці з громадськими організаціями на рівних підставах; низький рівень кваліфікації, практичних навичок і вмінь у працівників громадських організацій; недовіра та неготовність громадськості отримувати соціальні послуги, що їх надають недержавні організації. Занепокоєння викликає частка бюджетного фінансування вітчизняних громадських організацій (приблизно 10% в їх загальному бюджеті), яка упродовж останніх років має виражену тенденцію до зменшення. Водночас, в окремих європейських країнах частка фінансування неурядових організацій з боку держави становить від 24 % в Польщі до 83 % в Німеччині. Негативний вплив цього чинника посилюється неможливістю відповідно до чинного в Україні законодавства здійснення громадськими організаціями комерційної діяльності.

Перспективними напрямками проведення подальших наукових розвідок є: розроблення та наукове обґрунтування інструментів механізму публічного управління в міжсекторальній співпраці («держава-громадськість-бізнес») з питань, пов'язаних з підвищенням якості та ефективності надання соціальних послуг; удосконалення нормативно-правового забезпечення фінансування недержавних суб'єктів, що надають соціальні послуги; аналіз європейських моделей фінансування неурядових організацій в системі надання соціальних послуг та можливостей впровадження окремих їх елементів у вітчизняну практику.

Список використаних джерел

1. Горемікіна Ю. В. Проблеми розвитку недержавних організацій у сфері надання соціальних послуг / Ю. В. Горемікіна // Демографія та соціальна економіка. - 2009. - № 1. - С. 161-168.
2. Діяльність громадських об'єднань в Україні у 2013 р. : [Електронний ресурс] // Державна служба статистики України : публікація документів. – 2014. – Режим доступу : http://ukrstat.org/uk/druk/publicat/kat_u/publposl_u.htm. – 6 с.
3. Конституція України : [прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 черв. 1996 р. із змінами, внесених Законом України від 8 груд. 2004 р. : за станом на 1 січня 2006 р.]. – К. : М-во юстиції України, 2006. – 124 с.
4. Про стан розвитку громадянського суспільства в Україні : доповідь / авт. кол. Нац. ін.-ту стратег. дослід. - К. : НІСД, 2012. - 56 с.
5. Про схвалення Стратегії реформування системи надання соціальних послуг : [Розпорядження Кабінету Міністрів України від 8 серп. 2012 р. № 556-р.] // Офіц. вісн. України. – 2012. – 20 серп. (№ 61). – С. 71. – Ст. 2482.
6. Про затвердження плану заходів на 2013-2016 роки щодо реалізації Стратегії реформування системи надання соціальних послуг : [Розпорядження Кабінету Міністрів України від 13 бер. 2013 р. № 208-р.] // Офіц. вісн. України. – 2013. – 19 квіт. (№ 28). – Ст. 962.
7. Про громадські об'єднання : [Закон України від 22 бер. 2012 р. № 4572-VI (із змінами, внесеними згідно із 6 Законами у 2012-2014 рр.)] / Офіц. вісн. України. – 2012. – 27 квіт. (№ 30). – С. 26. – Ст. 1097.
8. Про соціальні послуги : [Закон України від 19 черв. 2003 р. № 966-IV (із змінами, внесеними згідно із 8 Законами в 2004-2012 рр.)] // Офіц. вісн. України. – 2003. – 1 серп. (№ 29). – С. 52. – Ст. 1435.
9. Сідельник Л. Як залучити громадські організації до надання соціальних послуг / Лариса Сідельник // Громадянське суспільство. – 2008. – № 2(4) - С. 9-14.

Стаття надійшла до редакції 20.04.2017 р.